

Такриз

ба фишурдаи диссертатсияи Нихмонова Рангина Муҳаммадҷоновна дар мавзӯи «Муродифшавии калима бо воҳидҳои фразеологӣ дар публитсистикаи С. Айнӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.02.01.– Забони тоҷикӣ

Забони тоҷикӣ яке аз забонҳои бою ганӣ махсуб ёфта, барои ҳифозати таърих, фарҳанг, санъат ва анъанаҳои миллати тоҷик шароити мусоидро фароҳам меорад.

Бойгариҳои ҳар як забонро маҳз таркиби луғавии бой ва қабатҳои услубии он ташкил медиҳад. Пӯшида нест, ки таркиби луғавии забон дар ҳама давру замон аз ҳисоби шеваю лаҳҷаҳо тақмил меёбад. Дар баробари ин аз ҳисоби муродифот низ таркиби луғавии забон бою рангин мегардад. Забони тоҷикӣ аз қабали он забонҳоест, ки муродифшавии калимаҳои дар ихтиёрбудааш бо дигар воҳидҳои нутқ ба назр мерасад.

Фишурдаи рисолаи номзодии Нихмонова Рангина Муҳаммадҷоновна дар мавзӯи «Муродифшавии калима бо воҳидҳои фразеологӣ дар публитсистикаи С. Айнӣ» бахшида шуда, аз муқаддима, се боб, хулоса ва феҳристи адабиёт иборат аст.

Мубрамият ва зарурати интихоби мавзӯи таҳқиқотдар он захир мегардад, ки диссертатсияи мазкур тавсифи ҳамаҷонибаи яке аз падидаҳои парадигматикии забон – муродифшавии калима бо воҳидҳои фразеологӣ дар забони адабии муосири тоҷикӣ дар бар мегирад.

Мақсади таҳқиқ дар тафсири муносибатҳои муродифии воҳидҳои фразеологӣ ва калима дар забони муосири тоҷикӣ зоҳир мешавад.

Навовариҳои илмии кор дар он зоҳир мегардад, ки ин навъи муносибатҳои луғавию семантикӣ дар асоси маводи осори публитсистӣ мавриди омӯзиш қарор нагирифтааст. Бори аввал дар рисола масъалаи ҳаммаъноии калима ва ВФ, дараҷаи ҳаммаъноии онҳо, сохтори ВФ-и муродиф дар матни публитсистӣ мавриди баррасӣ қарор мегирад. Дар рисола муродифоти луғавӣ, фразеологӣ ва луғавию фразеологӣ бо як низоми муайян таҳқиқ мегардад.

Боби якуми рисола «Масъалаҳои назарии муродифот дар забоншиносии тоҷик» унвон дошта, дар он дараҷаи таҳқиқи масъалаи муродифоти луғавӣ, муродифоти фразеологӣ ва мавқеи муродифоти луғавию фразеологӣ дар забоншиносии тоҷик мавриди баррасӣ қарор гирифтааст. Ҳамчунин дар ин қисмати кор ба таҳқиқи муродифот дар забоншиносии умумӣ низ як андоза тавачҷух гардидааст. Диссертант боби мазкурро ба се фасл ҷудо намудааст.

Фасли якуми боби якум «Таҳқиқи масъалаи муродифоти луғавӣ дар забоншиносии тоҷик» ном дошта, дараҷаи омӯхта шудани муродифоти луғавиро дар забони тоҷикӣ ва забоншиносии умумӣ баррасӣ менамояд. Ҳангоми баррасии ин қисмати кор муаллиф барои баён намудани фикру

мағлабаш доир ба ҳаммаъношавии воҳидҳои мухталифи забон ба дастовардҳои илмии забоншиносони варзида ва осори гаронбаҳои ниёгонамон таъя кардааст. Пас аз овардани маълумоти назарӣ аз осори устод Айнӣ мисолҳои зиёдеро вобаста ба мавзӯи таҳлилшаванда пешниҳод намуда, мисолҳои овардашударо аз рӯи қабатҳои услубӣ таҳлилу баррасӣ намудааст.

Фасли дуюми боби аввал «Дараҷаи омӯзиши муродифоти фразеологӣ дар забони тоҷикӣ» унвон дорад. Дар ин фасл тамоми қорҳои ба фразеологияи забони тоҷикӣ бахшидашуда баррасӣ карда шудаанд.

Доир ба муродифоти дар илми забоншиносии тоҷик як қатор қорҳои ба анҷом расидаанд, лек паҳлуҳои ноомӯхтаи ин масъала ҳанӯз ҳам мавҷуд аст. Дар ин бобат муаллифи рисола чунин иброз намудааст: «Маводи илмии мавҷуда аз он шаҳодат медиҳад, ки дар забоншиносии тоҷик низ дар ин самт қорҳои бисёре анҷом дода шудаанд. Мавзӯи муродифоти фразеологӣ аз ҷониби муҳаққиқон Т. Мақсудов, Ф. Зикриёев, Ҳ. Маҷидов, М.М. Мирзоева як андоза омӯхта шудааст. Дар таълифоти муҳаққиқони мазкур муродифоти фразеологӣ дар доираи ҳаҷм ва ҳудуди он таҳқиқ гардидааст, аммо дар баъзе рисолаву мақолаҳои дигар ВФ бо ифодаҳои маҷозӣ, зарбулмасалу мақол, таркибҳои феълӣ ё калимаҳои аз фразеологизмҳо бавучудодада омехта карда шудаанд».

Фасли сеюми боби аввал «Мавқеи муродифоти луғавию фразеологӣ дар забони тоҷикӣ» унвон дошта, дар он дараҷаи омӯхта шудани масъалаи муродифоти калима бо ВФ дар забоншиносии тоҷик ва ҷо-ҷо забоншиносии умумӣ таҳқиқ мегардад.

Муаллифи рисола доир ба муродифоти луғавию фразеологӣ дар забони тоҷикӣ ибрози андеша намуда, хизмати як қатор забоншиносони варзидаи тоҷикро дар атрофи масъалаи мазкур чунин баён кардааст: «Омӯзиш ва баррасии масъала аз он шаҳодат медиҳад, ки ҳарчанд дар мавриди муродифоти луғавӣ ва фразеологӣ дар забоншиносии тоҷик ва умумӣ таълифоти зиёде рӯи қор омадааст, дар хусуси ҳаммаъноии калима ва ВФ масолеҳи илмӣ чандон зиёд нест. Ба масъалаи муродифшавии калима ва фразеологизмҳо дар забони тоҷикӣ баъзе ишораҳои профессорон Ҳ. Маҷидов, Б. Камолиддинов, муҳаққиқон М. Юсуфова, М.М. Мирзоева ҷой доранд».

Боби дуюми рисола зери унвони «Муродифоти луғавию фразеологӣ аз нигоҳи дараҷаи ҳаммаъноӣ дар публитсистикаи С. Айнӣ» ба таҳқиқи дараҷаи ҳаммаъноии калима ва фразеологизм бахшида шудааст.

Дар ин қисмати қор муаллиф сараввал роҷеъ ба муодифоти луғавию фразеологӣ маълумоти муътамад пешниҳод намуда, сипас, масъалаи мазкурро дар осори С. Айнӣ дида баромадааст. Аз осори устоди нуктасанҷу бориқбин мисолҳои зиёдро пешниҳод кардааст. Дар баробари ин ҳар як калима, мафҳум, ибораҳои озод ва ибораҳои фразеологиро аз лиҳози муносибати маъноӣ доштанишон таҳлилу баррасӣ намудааст.

